

Valideringsdelegationen 2015–2019
U 2015:10

Implementering av valideringsarrangemang i Sverige

Förord

Som ett led i implementeringen i Sverige av Europeiska unionens råds rekommendation om validering av icke-formellt och informellt lärande (2012/C/398/01) beslutade regeringen den 19 november 2015 att tillsätta en kommitté i form av en nationell delegation för validering. Delegationens uppdrag är att följa, stödja och driva på ett samordnat utvecklingsarbete inom valideringsområdet (dir. 2015:120). Delegationen har antagit namnet Valideringsdelegationen 2015–2019 och består av en ordförande och 14 andra ledamöter som representerar arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer samt berörda myndigheter.

Den övergripande målsättningen för utvecklingsarbetet anges i delegationens delbetänkande *En nationell strategi för validering* (SOU 2017:18). Betydligt fler individer ska få sin kompetens validerad. Validering ska vara tillgängligt i hela landet, på samtliga nivåer i utbildningssystemet och mot en större bredd av kvalifikationer i arbetslivet. Validering som väg till en kvalifikation ska ha lika hög legitimitet som formell utbildning.

Denna redovisning av hur Sverige har implementerat EU:s rekommendation om validering har sammanställts av Valideringsdelegationen på uppdrag av Utbildningsdepartementet.

Stockholm den 7 december 2018

Anders Ferbe

Ordförande

Elin Landell

Kanslichef

1. Strukturer för validering i Sverige

1.1 Bakgrund

Begreppet validering introducerades i Sverige i mitten av 1990-talet av Kunskapslyftskommittén.¹ Företeelsen att erkänna tidigare lärande har dock rötter långt tillbaka i tiden.² Kommittén betonade möjligheten att förkorta utbildningstiden och utnyttja resurserna bättre genom att validera det som människor redan kan och låta dem gå vidare med studier på lämplig nivå.

Validering beskrevs några år senare av Utbildningsdepartementet som en naturlig del av det livslånga lärandet och det framhölls att ansvaret är delat mellan utbildningsväsendet och arbetslivet.³ För att intyg som utfärdas efter en validering ska ha legitimitet såväl på arbetsmarknaden som inom utbildningssystemet ansågs det krävas ett nära samarbete mellan utbildningsväsendets företrädare och parterna på arbetsmarknaden och företrädare för branscherna.

Sedan början av 2000-talet har utvecklingen av strukturer för validering gått framåt. Fokus i utvecklingsarbetet har alltmer kommit att handla om validering mot arbetslivets krav på kompetens och anställningsbarhet. Staten tog ett ansvar för att främja och utveckla arbetet med validering genom att inrätta en Valideringsdelegation, som verkade mellan 2004 och 2007.⁴ I november 2015 tillsatte regeringen en ny delegation, Valideringsdelegationen 2015–2019 (dir. 2015:120). Uppdraget omfattar valideringsfrågor såväl inom det formella utbildningssystemet som verksamhet inom arbetsmarknad och arbetsliv. Validering av icke-formellt och informellt lärande ska vara ett naturligt inslag inom utbildningsväsendet och inom arbetslivet och ska genomföras inom ramen för ordinarie verksamheter.

Validering genomförs i dag av en mängd olika aktörer inom olika områden: utbildningsanordnare inom kommunal vuxenutbildning och yrkeshögskola, universitet och högskolor, samt valideringsutförare som godkänts av

---

¹ En strategi för kunskapslyft och livslångt lärande (SOU 1996:27).

² Se t.ex. Kenneth Abrahamssons historiska tillbakablick i Validering av vuxnas kunskap och kompetens (SOU 2001:78).

³ Validering m.m. – fortsatt utveckling av vuxnas lärande (Ds 2003:23).

⁴ Förordning (2003:1096) med instruktion för Valideringsdelegationen.

bransch, yrkesnämnd eller annan partsgemensam organisation. Kopplingen mellan validering som sker inom de olika områdena är svag, vilket sammantaget ger ett splittrat valideringssystem.

Valideringsdelegationens uppdrag innebär ett samordnat utvecklingsarbete för att strukturerna för validering ska bli överblickbara, effektiva och långsiktigt hållbara. Etablering av långsiktigt hållbara strukturer har också stått i fokus i de insatser som regeringen har initierat inom respektive sektor. Validering av tidigare icke-formellt och informellt lärande ska vara tillgängligt för olika målgrupper och för olika syften: för personer i omställning, för personer med kompetens från andra länder, för personer som vill vidare i utbildning och för kompetens- och karriärutveckling för personer i arbete. För många individer är validering en länk i en kedja där även andra insatser behövs. Tillgång till vägledning och till kompletterande utbildningsinsatser är särskilt viktigt.

I Sverige finns inte någon allmän rätt till validering eller någon sammanhållen lagstiftning som reglerar validering av icke-formellt och informellt lärande. Validering regleras i stället inom respektive utbildningsform inom det formella utbildningssystemet samt inom arbetsmarknadspolitiken. Eftersom validering mot arbetslivets kvalifikationer, så kallad branschvalidering, ägs av branscherna själva finns ingen statlig reglering på detta område.

1.2 Validering inom den kommunala vuxenutbildningen

En definition av validering infördes i 2010 års skollag (2010:800) och har följande formulering: ”en process som innebär en strukturerad bedömning, värdering och dokumentation samt ett erkännande av kunskaper och kompetens som en person besitter oberoende av hur de förvärvats”. Definitionen avser validering i anslutning till kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna samt utbildning i svenska för invandrare.

Den 1 januari 2017 infördes yrkesinriktad utbildning på gymnasial nivå inom kommunal vuxenutbildning och särskild utbildning för vuxna som planeras och bedrivs av flera kommuner i samverkan. Enligt förordningen (2016:937) om statsbidrag för regional yrkesinriktad vuxenutbildning är kommunerna skyldiga att erbjuda en möjlighet till validering för att få statsbidrag.

När det gäller komvux generellt saknas det dock en reglerad skyldighet för huvudmännen att erbjuda validering. I departementspromemorian *Validering med mervärde* (Ds 2016:24) föreslogs en ändring av skollagen så att huvudmannen för vuxenutbildning ska vara skyldig att erbjuda en elev validering. Någon ändring har dock ännu inte beslutats.

Även om det varken finns en rätt att få sitt tidigare lärande validerat för individen eller en skyldighet för huvudmannen att erbjuda validering inom den kommunala vuxenutbildningen, så genomförs valideringar. Tillgången till kvalitetssäkrad statistik om omfattningen är dock begränsad. Valideringsdelegationen har låtit genomföra en enkätundersökning bland kommunerna avseende validering inom kommunal vuxenutbildning läsåret 2016/17. Undersökningen visade att drygt 3 800 personer hade fått sin kompetens validerad i någon form i de kommuner som hade uppgifter om omfattningen av genomförd validering. För 63 procent av dem som validerats ledde valideringen till en förkortad studietid. Jämfört med läsåret 2013/14 är det en ökning med 18 procentenheter.⁵ Huvuddelen av valideringarna avsåg vård och omsorgsområdet.

1.3 Validering mot arbetslivets kvalifikationer (branschvalidering)

Branschorganisationer eller partsgemensamma organisationer äger och ansvarar för sina kvalifikationer och valideringsmodeller för anställningsbarhet i branschen. Branscherna ansvarar även för finansiering, kvalitetssäkring och uppföljning av sina valideringsmodeller. Vidareutveckling och utveckling av nya branschmodeller styrs av branschernas eget intresse och efterfrågan. Staten har dock bidragit till branschernas utvecklingsarbete på olika sätt, bland annat genom medfinansiering av utveckling av modeller och metodstöd.

I början av 2018 fanns 21 modeller omfattande 56 yrkesroller som var operativa eller på gång att börja användas.⁶ Åtta av modellerna hade utvecklats under de senaste tre åren.

---

⁵ Motsvarande enkätundersökning genomfördes av Sveriges Kommuner och Landsting på uppdrag av Utredningen om överblickbara system för validering, se *Validering med mervärde* (Ds 2016:24), bilaga 2, s. 144–149. Eftersom det kan vara olika stora kommuner som besvarat de två enkäterna går det inte att jämföra uppgifterna om antalet validerade mellan de två studerade läsåren.

⁶ Valideringsdelegationens årliga redovisning – Maj 2018, s. 9.

Branscherna framhåller att validering har störst faktisk och potentiell nytta då verktyget används av arbetsgivare som en del i den strategiska kompetensförsörjningen i samband med rekrytering och kompetensutveckling av anställda. Branschvalidering kan också bidra med ett mervärde och fylla en viktig funktion både ur ett närings-, arbetsmarknads- och utbildningspolitiskt perspektiv.⁷

Möjligheterna till branschvalidering har ökat under senare år. Antalet personer som validerats enligt branschmodell ökade för varje år mellan 2015 och 2017 och uppgick sammantaget till cirka 11 900 personer under den studerade perioden.⁸ Den totala omfattningen av branschvalidering är dock större eftersom uppgifter om validering inom områdena Bygg och anläggning samt Vård och omsorg saknas. Dessa två yrkesområden svarar vanligen för en betydande andel av branschvalideringarna.

1.4 Validering för arbetssökande vid Arbetsförmedlingen

Arbetsförmedlingen fungerar i huvudsak som beställarorganisation av validering från externa utförare. Målgruppen är arbetssökande som bedöms vara i behov av en sådan insats för att förbättra sina chanser att få ett arbete. I första hand upphandlar Arbetsförmedlingen validering enligt branschmodell, men även upphandling från utbildningsanordnare förekommer då validering genomförs i förhållande till mål i kurs- och ämnesplaner för yrkesutbildning på gymnasial nivå.

Validering infördes i februari 2016 som ett separat program i förordningen (2000:634) om arbetsmarknadspolitiska program, som reglerar de program och insatser som Arbetsförmedlingen ansvarar för. Syftet med programmet är att bekräfta en individs tidigare förvärvade kunskaper och kompetenser och ge individen ett formellt erkännande som är gångbart på arbetsmarknaden eller inför vidare studier eller kompletterande insatser.⁹

Totalt validerades 4 468 arbetssökande på uppdrag av Arbetsförmedlingen under perioden 2014–2017. Antalet personer som anvisades till validering har ökat över tid, med undantag för 2017. Minskningen beror bland annat på att Arbetsförmedlingen under 2017 har ändrat modellen för upphandling av

---

⁷ Branschvalideringens användning och nytta (dnr. Komm2017/01316/U 2015:10), s. 17.

⁸ Valideringsdelegationens årliga redovisning – Maj 2018, s. 36.

⁹ Arbetsförmedlingen (2018) Arbetsmarknadspolitiska program – Årsrapport 2017, s. 21.

valideringsutförare. Ett syfte med omläggningen är att tillgången till branschvalidering ska öka och bli mer flexibel.

1.5 Validering inom yrkeshögskola och högskola

Begreppet validering återfinns inte i relevanta författningar för utbildning på eftergymnasial nivå. Det finns dock bestämmelser som anger att personer som söker till utbildningar inom yrkeshögskolan och högskolan har rätt att få sin reella kompetens bedömd för behörighet till utbildningen.¹⁰ Reell kompetens är alltså en egen behörighetsgrund vid sidan av formella betyg från tidigare utbildning. Inom båda utbildningsformerna har också personer som antagits till en utbildning rätt att få sin reella kompetens prövad för tillgodoräknande.¹¹ Utbildningen ska därigenom kunna förkortas och anpassas utifrån vilka kunskaper och färdigheter som den studerande har tillägnat sig genom tidigare utbildning eller i yrkesverksamhet.

Även om bedömning av reell kompetens är en rättighet inom såväl yrkeshögskola som universitet och högskola är det oklart i vilken omfattning det sker i praktiken. Av de 38 800 behöriga sökande till yrkeshögskolan 2016 hade 5 100 (13 procent) bedömts vara behöriga utifrån reell kompetens. Ungefär hälften av dessa, 2 600 personer, antogs till en utbildning. Det motsvarar andelen antagna bland det totala antalet behöriga sökande. Uppgifter om antalet studerande som fått sitt tidigare lärande tillgodoräknat saknas. Inom högskolan saknas nationell statistik över validering, såväl för behörighet som för tillgodoräknande, men utvecklingsarbete pågår (se vidare kapitel 7).

1.6 Erkännande av kompetens för reglerade yrken

För personer med utländsk utbildning är validering viktigt på vägen till legitimation för ett yrke som är reglerat i Sverige. För att anses vara behörig i Sverige krävs oftast både att utbildningen bedöms motsvara en svensk utbildning för yrket och att individen kan styrka sin kompetens genom kunskaps- och färdighetsprov och/eller att vissa kompletteringar genomförs. Olika myndigheter ansvarar för att pröva behörighet och utfärda legitimation för de reglerade yrkena, däribland Socialstyrelsen (yrken inom hälso- och sjukvården) och Skolverket (lärare och förskollärare).

---

¹⁰ 3 kap. förordningen (2009:130) om yrkeshögskolan, 7 kap. högskoleförordningen (1993:100).

¹¹ 2 kap. förordningen (2009:130) om yrkeshögskolan, 6 kap. högskoleförordningen (1993:100).

För personer som är utbildade utanför EU och EES prövar *Socialstyrelsen* den sökandes kompetens i flera steg. Först granskas utbildningen, därefter testas kunskap, kompetens och lämplighet mot kraven för legitimation för respektive yrke genom ett kunskapsprov och en praktisk tjänstgöring. Från och med 2018 erbjuder Socialstyrelsen kunskapsprov för samtliga 21 yrken med legitimationskrav och fler provtillfällen än tidigare anordnas under året.¹² Kunskapsproven ger möjlighet för den sökande att styrka sin kompetens, vilket kan minska behoven av komplettering.

1.7 Finansiering av validering

Den aktör som initierar en validering står för kostnaden för valideringen. Exempelvis finansierar Arbetsförmedlingen validering för arbetssökande och validering för studerande inom formell utbildning finansieras av huvudmännen inom kommunal vuxenutbildning, utbildningsanordnare inom yrkeshögskolan respektive högskolor och universitet. Finansiering av validering i samband med rekrytering och kompetensutveckling av anställda ansvarar arbetsgivaren för.

Resurser för validering inom formell utbildning är vanligen inbäddade i de generella utbildningsanslagen, vilket återkommande brukar lyftas fram som ett problem för incitamenten att genomföra validering. Särskild resurstilldelning förekommer i dagsläget enbart inom vissa särskilda utbildnings-satsningar inom högskolan: för antagning till yrkeslärarutbildningen och för vidareutbildning av lärare som saknar behörighet.

Personer som genomgår validering inom det reguljära utbildningssystemet kan i vissa fall få studiestöd under tiden i validering. Arbetssökande som blir anvisade till validering får ersättning på samma sätt som deltagare i andra arbetsmarknadspolitiska program.

2. Valideringens resultat och överförbarhet av kvalifikationer mellan systemets olika delar

Inom formell utbildning saknas möjlighet att ansöka om validering för att erhålla en hel kvalifikation. För de delar av en kvalifikation som erkänns efter en validering utfärdas betyg och poäng som har samma värde som om validanden hade genomgått utbildningen med godkänt resultat. Validering

---

¹² Socialstyrelsens årsredovisning för 2017, sid. 65.

mot arbetslivets kvalifikationer (branschvalidering) kan resultera i både en hel kvalifikation och i att delar av kvalifikationen erkänns.

Sveriges referensram för kvalifikationer för livslångt lärande (SeQF) infördes 2015. SeQF är indelad i åtta nivåer och för varje nivå finns deskriptorer som beskriver resultatet av lärandet i form av kunskaper, färdigheter och kompetenser. Kvalifikationer som är författningsreglerade, det vill säga examina från utbildningar inom det formella utbildningssystemet, är nivåplacerade genom regeringsbeslut.¹³ Utfärdare av kvalifikationer utanför det formella utbildningssystemet kan ansöka om nivåplacering av kvalifikationen i SeQF hos Myndigheten för yrkeshögskolan, som är ansvarig myndighet för den svenska referensramen.

En målsättning är att de kvalifikationer som nivåplacerats i referensramen ska kunna uppnås också genom validering av lärande som skett i icke-formella och informella sammanhang. Valideringsdelegationen anser att SeQF bör utgöra den gemensamma utgångspunkten för systemen för validering och att utfärdare av kvalifikationer utanför formell utbildning bör sträva efter nivåplacering i SeQF.¹⁴ Hittills har fyra kvalifikationer utanför formell utbildning nivåplacerats i SeQF. För att få fler kvalifikationer nivåplacerade erbjuder Myndigheten för yrkeshögskolan under 2018 och 2019 stöd i att skriva ansökningar om nivåplacering.

Valideringsdelegationen fick i augusti 2018 i tilläggsuppdrag att analysera och ta ställning till hur SeQF kan användas för att stärka samspelet mellan validering och utbildningsinsatser av olika aktörer (dir. 2018:101).

2.1 Överförbarhet mellan branschvalidering och den kommunala vuxenutbildningen

Branschvalideringens koppling till det formella utbildningssystemet – främst kurser inom den kommunala vuxenutbildningen (komvux) – är i dagsläget relativt svag. Kompletteringsutlåtanden efter en branschvalidering ger sällan direkt hänvisning till hela eller delar av gymnasiekurser, vilket begränsar möjligheterna till komplettering inom komvux.¹⁵ Den bransch som har den

---

¹³ Bilaga 2 förordningen (2015:545) om referensram för kvalifikationer för livslångt lärande. Kvalifikationer på nivå 1 och 2 avser slutbetyg, bevis, betyg och intyg.

¹⁴ SOU 2017:18 En nationell strategi för validering, s. 37–38.

¹⁵ Branschvalideringens användning och nytta (dnr. Komm2017/01316/U 2015:10), s. 15.

största överförbarheten till komvux är vård och omsorg. Där görs valideringen helt mot vård- och omsorgsprogrammets yrkeskurser och ska genomföras enligt de riktlinjer som tagits fram inom Vård- och omsorgscollege.¹⁶

För att synliggöra skillnader och likheter mellan validering mot utbildningsmål och branschvalidering, och för att öka överförbarheten mellan formell utbildning och intyg från validering enligt branschmodell, genomför Skolverket utbildningsinsatser i form av en webbutbildning om validering, regionala workshops och konferenser.

2.2 Överförbarhet mellan högskola och kompetens som utvecklats i andra sammanhang

När det gäller *yrkeshögskoleutbildningar* bygger examensordningen för dessa utbildningar på nivårelaterade resultat av lärande och för varje utbildning ska förväntade läranderesultat samt kursinnehåll och kursmål redovisas. Yrkeshögskoleexamen finns på nivå 5 och kvalificerad yrkeshögskoleexamen på nivå 6 i SeQF.

Samtliga examina från *högskoleutbildning* har en nivå i SeQF. Examina på grundnivå återfinns på nivå 6, examina på avancerad nivå finns på nivå 7 och forskarexamen har nivå 8. Såväl kursmål som examensmål ska vara uttryckta i förväntade läranderesultat. Behov finns av vidareutveckling av lärandemålen för att underlätta överförbarhet och möjliggöra tillgodoräknande av kompetens som utvecklats i andra sammanhang.

Valideringsdelegationen har i delbetänkandet *Validering i högskolan* (SOU 2018:29) föreslagit att kompetens som redan bedömts och resulterat i en erkänd kvalifikation med nivåplacering i SeQF ska utgöra en egen grund för tillgodoräknande.¹⁷ Förslaget syftar till ökad överförbarhet mellan såväl högskola och yrkeshögskola som kvalifikationer från andra sammanhang.

2.3 Tillgång till kompletterande utbildning

Genom stora utbildningssatsningar inom ramen för regeringens så kallade kunskapslyft har möjligheterna till kompletterande utbildning ökat inom

---

¹⁶ Vård- och omsorgscollege är en ideell förening för samverkan mellan arbetsmarknadens parter och utbildningsanordnare inom vård och omsorgssektorn.

¹⁷ SOU 2018:29 Validering i högskolan – för tillgodoräknande och livslångt lärande, s. 198.

såväl regionalt yrkesinriktad vuxenutbildning (regionalt yrkesvux), yrkeshögskolan, folkhögskolan samt inom universitet och högskola. Kunskapslyftet beräknas under 2018 omfatta totalt cirka 78 000 statligt finansierade utbildningsplatser.¹⁸

Möjligheten att efter en validering kunna komplettera för att uppnå en yrkeshögskoleexamen har ökat i och med att möjlighet att studera en enstaka kurs infördes i yrkeshögskolan i mars 2017. Möjligheten för en sökande att antas till en eller flera kurser inom en utbildning gäller dock ännu så länge endast om det finns tomma platser på utbildningen.¹⁹

Inom högskolan pågår en kraftig utbyggnad av kompletterande utbildningar för personer med en avslutad utländsk utbildning. Satsningen syftar till att underlätta vägen till arbete inom relevant område. Genom dessa utbildningar ges möjlighet att komplettera med kunskaper som behövs för yrkesutövningen i Sverige. De kan också vara ett sätt att få behörighet att utöva ett yrke som är reglerat i Sverige. Kompletterande utbildningar har sedan tidigare funnits för utlandsutbildade läkare, tandläkare, sjuksköterskor, lärare och jurister. Utbyggnaden, som inleddes 2016, innebär att fler lärosäten anordnar utbildningar för dessa yrkesområden. Den innebär också att det successivt tillkommer kompletterande utbildningar för fler yrkesområden: apotekare, barnmorskor, biomedicinska analytiker, ekonomer, fysioterapeuter, ingenjörer och arkitekter, psykologer, socionomer samt systemvetare.

3. Valideringsarrangemangens samband med andra verktyg för öppenhet och erkännande

Dokumentationen av de kvalifikationer (eller delar av kvalifikationer) som erhålls efter en validering av icke-formellt och informellt lärande är utformade så att de kan infogas i EU:s verktyg för rörlighet. Ansvar för de olika Europass-dokumenterna är fördelade mellan olika myndigheter och samordnas av Universitets- och högskolerådet. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor informerar om Youthpass.

År 2006 fattade riksdagen beslut om nuvarande utbildnings- och examensstruktur för högskoleutbildning enligt vilken alla kurser och examina

---

¹⁸ Budgetpropositionen för 2018 (prop. 2017/18:1), utgiftsområde 16, s. 202.

¹⁹ 2 kap. 6 § förordningen (2009:130) om yrkeshögskolan.

nivåplacerats på grundnivå, avancerad nivå respektive forskarnivå. Poängsystemet ändrades på så sätt att högskolepoäng i enlighet med ECTS infördes. Vidare infördes principen om läranderesultat, eller förväntade utbildningsresultat, som beskriver vilken kompetens en student ska ha uppnått för såväl alla kurser som i de övergripande examensmålen.

Inga formella beslut har tagits om hur Ecvet ska tillämpas i den svenska yrkesutbildningen.

4. Stöd till individer

4.1 Tillgång till vägledning kopplad till validering

Arbetsförmedlingen (AF) har fått i uppdrag i regleringsbrevet för 2018 att förstärka förutsättningarna för att fler arbetslösa ska ta del av utbildning genom vägledning som ges av eller på uppdrag av myndigheten. I april fastställde myndigheten en strategi för karriärvägledning. Strategin tydliggör vikten av vägledningsinsatser av hög kvalitet, betonar samverkan ur ett helhetsperspektiv och ser validering som en naturlig del av den strategiska kompetensförsörjningen. Bättre tillgång till vägledning kommer att gagna dem som har behov av validering. Under 2017 lanserade AF Jobskills.se, ett digitalt verktyg där personer som är nya i Sverige kan skriva en cv på sitt modersmål via valbara alternativ. I ett första steg lägger man in erfarenheter och eventuell utbildning. I nästa steg kan man sedan få sin profil översatt till svenska och få vägledning kring arbetsmarknaden utifrån sina val. I en ny version av verktyget, som nyligen tagits i drift, har arbetsgivare möjlighet att söka bland profilerna.

Skolverket har tagit fram stödmaterial som bland annat riktar sig till vägledningsfunktionen inom komvux (se vidare avsnitt 6.2). Ett nytt verktyg för kartläggning av yrkeskunskaper lanserades i april 2018. Skolverket har också tagit fram valideringsutbildningar för att utveckla och stödja vägledningens roll i valideringsprocessen (se vidare avsnitt 6.5).

I förordningen (2009:130) om yrkeshögskolan anges att utbildningsanordnarna ska se till att det finns vägledning om studiealternativ, antagning och tillträde samt yrkesvägledning. Vid Myndigheten för yrkeshögskolans tillsyn av yrkeshögskoleutbildningar sker en kontroll av att förordningen följs.

Det är relativt vanligt att lärosäten erbjuder en central ingång för ansökningar om bedömning av reell kompetens. Med en central ingång förbättras förutsättningarna att ge den sökande stöd och vägledning i valideringsprocessen. Flera av lärosätena har gjort förändringar i denna riktning under det pågående utvecklingsarbetet (se vidare avsnitt 6.4).

4.2 Särskilda insatser för arbetssökande

Personer med kompetens från andra länder är en prioriterad målgrupp för validering av tidigare lärande. Överenskommelser om så kallade snabbspår för nyanlända invandrare har sedan 2016 tecknats inom ett antal branscher mellan arbetsmarknadens parter och Arbetsförmedlingen. Ett snabbspår innebär en kedja av insatser som syftar till kompetensförsörjning i bristyrken och att ta tillvara kompetensen hos nyanlända med relevant yrkeskompetens eller utbildning. Snabbspåren utgår i huvudsak från redan befintliga insatser i Arbetsförmedlingens verktygslåda. Förutom validering av yrkeskompetens kan det handla om exempelvis arbetsmarknadsutbildning, praktik, yrkeskompetensbedömning och yrkessvenska. För vissa snabbspår har Arbetsförmedlingen också köpt specifika kompletteringsutbildningar på eftergymnasial nivå.

Validering används också i omställningssituationer där personer som har tillägnat sig en stor del av sin kompetens i arbetet behöver få den synliggjord och erkänd för att kunna få ett nytt arbete. Omställningsorganisationen för arbetare inom den privata sektorn, Trygghetsfonden TSL, har omorganiserat sitt arbete i syfte att frigöra resurser för bättre stöd vid omställning. Från november 2017 kan personer som förlorar jobbet på grund av arbetsbrist också erbjudas utbildning och validering av yrkeskunskaper, vid sidan av det tidigare stödet med coaching till ett nytt arbete. Av de befintliga medlen kommer 20 procent att läggas på validering och kortare yrkesutbildningar. TSL arbetar för att tillgängliggöra validering enligt branschmodell för individer där kompetenskartläggningen visat på behov av validering. Validering för personer som är eller riskerar att bli arbetslösa kan också erbjudas av Arbetsförmedlingen (se avsnitt 1.4).

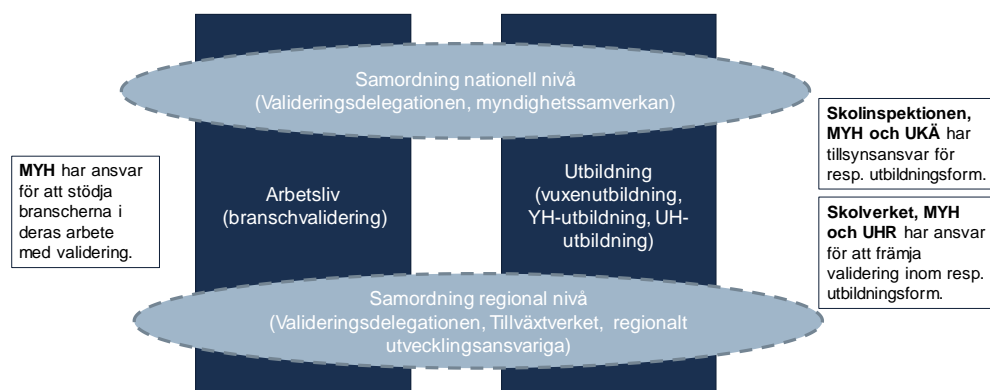
5. Privata och offentliga aktörers roller och ansvar för validering

Arbetsmarknadens parter och branschorganisationer är aktivt engagerade i att implementera valideringsarrangemang i Sverige och i utformningen av policyförslag för ett långsiktigt hållbart system för validering. Parts- och branschföreträdare utgör majoriteten av Valideringsdelegationens ledamöter.

Validering ses som ett viktigt verktyg för kompetensförsörjningen och engagemanget är starkt i frågor som rör utveckling och användning av branschvalidering. Arbetsmarknadens parter är också pådrivande i att få till stånd utveckling av validering inom formell utbildning för att öka möjligheterna till livslångt lärande och vidare- och påbyggnadsutbildning som kan komplettera den kompetens som individer redan tillägnat sig i yrkesverksamhet.

I dagens struktur för validering av icke-formellt och informellt lärande finns ett tydligt och långsiktigt ansvar både inom det formella utbildningssystemet och för validering mot arbetslivets kvalifikationer (branschvalidering). Ansvaret för samordning mellan systemets olika delar på nationell och regional nivå är emellertid mer otydligt och kortsiktigt (se figur 1).

Figur 1 Sektors- och samordningsansvar för validering i dag

Validering inom utbildningssystemet genomförs av utbildningsanordnare inom vuxenutbildning och yrkeshögskola samt universitet och högskolor. Branscherna äger sina valideringsmodeller och ansvarar också för att utse och godkänna utförare av branschvalidering.

Statens skolverk, Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH) samt Universitets- och högskolerådet (UHR) har i uppdrag att främja validering inom sina respektive sektorer. Uppdraget till Skolverket och MYH är långsiktigt genom att det har skrivits in i instruktionen för respektive myndighet. UHR har däremot för närvarande ett tidsbegränsat uppdrag att etablera en varaktig struktur för bedömning av reell kompetens. I delbetänkandet *Validering i högskolan* (SOU 2018:29) föreslår Valideringsdelegationen att också UHR ges ett långsiktigt uppdrag.

Statens skolinspektion, MYH och Universitetskanslersämbetet (UKÄ) har ansvar för tillsyn och kvalitetsgranskning inom sina respektive ansvarsområden. Eftersom det inte är en skyldighet för huvudmännen inom den kommunala vuxenutbildningen att erbjuda validering har dock Skolinspektionen begränsade möjligheter att granska arbetet med validering.

Branscherna äger, utvecklar, förvaltar och kvalitetssäkrar sina egna valideringsmodeller. Branscherna ansvarar även för att marknadsföra sina kvalifikationer och valideringsmodeller till arbetsgivare i den aktuella branschen. MYH har dock i uppdrag att stödja branscherna i deras arbete med att utveckla, kvalitetssäkra och informera om modeller för validering.²⁰ MYH har även ett ansvar för kvalitetssäkring av branschernas kvalifikationer i samband med nivåplacering i SeQF.

Valideringsdelegationens uppdrag att följa, stödja och driva på ett samordnat utvecklingsarbete på nationell och regional nivå pågår till och med den 30 december 2019. De myndigheter som ingår i Valideringsdelegationen har inlett en fördjupad samverkan om kommunikation om validering.²¹ Vad gäller utveckling av strukturer för validering på regional nivå har Tillväxtverket i uppdrag att under 2018–2020 stödja regionernas arbete inom kompetensförsörjningsområdet där ett av tre fokusområden är att bidra till samverkan om validering på regional nivå.

Förslag om nödvändiga åtgärder för att säkra en långsiktigt hållbar samverkan och samordning av valideringsarbetet på nationell och regional nivå kommer att lämnas i delegationens slutbetänkande i december 2019.

6. Stöd för kvalitet i genomförandet av validering och kompetensutveckling

Arbetsförmedlingen, Skolverket, Myndigheten för yrkeshögskolan samt Universitets- och högskolerådet har alla haft särskilda uppdrag att utveckla stöd för kartläggning och bedömning av kompetens inom sina respektive områden. Olika former av stöd finns nu på plats, helt eller delvis, för aktörer inom både arbetsliv och utbildning.

---

²⁰ 6 § förordningen (2011:1162) med instruktion för Myndigheten för yrkeshögskolan.

²¹ Den fördjupade myndighetssamverkan om kommunikation om validering består av Arbetsförmedlingen, Statens skolverk, Myndigheten för yrkeshögskolan, Universitets- och högskolerådet, Tillväxtverket och Svenska ESF-rådet.

6.1 Arbetslivets kvalifikationer (branschvalidering)

Detaljerat kvalitetsstöd, till exempel för kartläggning och bedömning, inryms i branschernas valideringsmodeller. Det varierar hur långt olika branscher har kommit i utvecklingen av sådant stöd. Likaså varierar det mellan branscherna hur och i vilken omfattning det finns kompetensutveckling för dem som utför valideringen. I de flesta valideringsmodeller ingår dock någon form av utbildningsinsats för yrkesbedömarna.

I februari 2017 redovisade Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH) den standard för branschvalidering av yrkeskompetens som myndigheten fått i uppdrag att ta fram i samarbete med olika branscher.²² Standarden omfattar övergripande rekommendationer och riktlinjer samt ger stöd för både utveckling av valideringsmodeller och för genomförande av validering. Standarden omfattar också ett antal kvalitetskriterier att förhålla sig till. Bland annat förordas att kompetensstandarder för yrkesroller är uttryckta i form av läranderesultat och är nivåplacerade i SeQF.

Arbete har påbörjats med att anpassa eller uppdatera branschernas valideringsmodeller och att genomföra den kvalitetsdeklaration som beskrivs i branschstandarderna, bland annat inom ramen för det så kallade BOSS-projektet²³ som startade i januari 2018. De branscher som ansöker och får beslut om nivåplacering av sin valideringsmodellens kvalifikation i SeQF kommer även att få kvalifikationen kvalitetsgranskad av MYH.

Självskattningsverktyg kan användas inför en validering och vara en del i kompetenskartläggningen. Arbetsförmedlingen tillhandahåller självskattningsformulär för 33 olika yrkesområden/yrkesroller. Flera av dessa finns också tillgängliga på andra språk än svenska, till exempel arabiska. Självskattningarna har i de flesta fall tagits fram tillsammans med branscherna och har då en tydlig koppling till branschmodellen för validering.

6.2 Kommunal vuxenutbildning

Under 2016 och 2017 utvecklade Skolverket riktlinjer till stöd för kommunernas arbete med validering.²⁴ Stödmaterialet fokuserar på

---

²² *Standard och riktlinjer för branschvalidering av yrkeskompetens*, Myndigheten för yrkeshögskolan (2017).

²³ Projektet Branschvalidering – Operativ och strategisk samverkan (BOSS) är ett ESF-finansierat projekt under 2018–2019 som syftar till att öka nyttan och användning av branschvalidering för arbetsgivare och individer.

²⁴ Riktlinjer till stöd för kommunernas arbete med validering, bilaga, Skolverket (2017).

validering som sker inom skolväsendet och då främst inom kommunernas vuxenutbildning. Riktlinjerna avser främst den kartläggande delen av valideringsprocessen. Därutöver har Skolverket tagit fram ett formulär för kompetenskartläggning och allmänna råd för prövning.

Statens skolinspektion har ansvar för tillsyn och kvalitetsgranskning av den kommunala vuxenutbildningen. Skolinspektionen genomför ingen systematisk kvalitetsgranskning av validering inom den kommunala vuxenutbildningen.

6.3 Yrkeshögskola

Inom yrkeshögskolan finns ett övergripande stöd för utbildningsanordnare i form av en handbok för bedömning av reell kompetens för tillträde till utbildningarna.²⁵ Tillträdeshandboken tar även kortfattat upp bedömning av reell kompetens för tillgodoräknande. Ytterligare ett tillgängligt stöd är de formulär som kan användas för kompetenskartläggning inför en eventuell bedömning för både tillträde och tillgodoräknande.

Den granskning och tillsyn som Myndigheten för yrkeshögskolan utför avser bland annat att utbildningsanordnaren har hanterat tillträde till utbildningen korrekt. Det saknas dock specifika kvalitetskriterier för anordnarnas arbete med bedömning av reell kompetens, både för tillträde och tillgodoräknande.

6.4 Universitet och högskolor

Sveriges universitets- och högskoleförbunds rekommendationer för lärosätenas arbete med validering av reell kompetens tillkom 2003. Dessa behöver uppdateras och Valideringsdelegationen har i delbetänkandet *Validering i högskolan* (SOU 2018:29) lämnat rekommendationen att lärosätena samarbetar för att ta fram uppdaterade gemensamma riktlinjer för arbetet med erkännande av tidigare lärande.²⁶

Utveckling av metoder, bedömningskriterier och arbetssätt för lärosätenas arbete med bedömning av reell kompetens pågår 2016–2018. Trettio lärosäten deltar i pilotverksamheten som Universitets- och högskolerådet har i uppdrag att samordna och stödja. Utvecklingsarbetet har hittills främst avsett bedömning av reell kompetens för behörighet och tillträde till

---

²⁵ Handbok för tillträde till yrkeshögskolan, Myndigheten för yrkeshögskolan (2017).

²⁶ SOU 2018:29 Validering i högskolan – för tillgodoräknande och livslångt lärande, s. 172.

utbildning. Valideringsdelegationen har i SOU 2018:29 föreslagit att pilotverksamheten ska förlängas till och med år 2020.

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) ansvarar för den externa kvalitetssäkringen av universitets och högskolors verksamhet. Bedömning av reell kompetens för behörighet och tillgodoräknande är reglerat i högskoleförordningen och ingår därför också i UKÄ:s ansvar för tillsyn av de statliga högskolornas regeltillämpning. Lärosätenas hantering av tillgodoräknande utgör ett granskningsområde för UKÄ:s lärosätetillsyn för perioden 2018–2022.²⁷

6.5 Kompetensutveckling för olika aktörer

Skolverket tog under 2017 fram en webbutbildning i validering, *Valideringsarbete i teori och praktik – en introduktion*. Webbutbildningen riktar sig till personer som arbetar med vägledning, kartläggning, antagning eller bedömning av kompetens inom olika verksamheter och ger en helhetsbild av validering med möjlighet till fördjupning i kartläggnings- och bedömningsarbetet. Den ger även exempel på olika sammanhang där validering kan användas och vilka bedömningsgrunder som är mest lämpliga i olika sammanhang. Sedan hösten 2017 har också fortbildning om validering erbjudits vid Linköpings universitet och Linnéuniversitetet. Kursen (7,5 högskolepoäng) bygger på Skolverkets webbutbildning och genomförs på uppdrag av Skolverket men är öppen för personer som jobbar med validering oavsett verksamhetsområde.

I Universitets- och högskolerådets pilotverksamhet för bedömning av reell kompetens är workshops och konferenser för kompetensutveckling av personal inom högskolan viktiga delar i utvecklingsarbetet.

Myndigheterna som ingår i Valideringsdelegationen²⁸ tog under 2017 fram en plan för fördjupad myndighetssamverkan om validering. Ett område som prioriterats är att bredda den interna kompetensen om validering inom myndigheterna.

---

²⁷ Vägledning för tillsyn av lärosätenas regeltillämpning, Universitetskanslersämbetet (2018).

²⁸ Arbetsförmedlingen, Statens skolverk, Myndigheten för yrkeshögskolan, Universitets- och högskolerådet, Tillväxtverket och Svenska ESF-rådet.

7. Uppföljning och utvärdering

Det finns brister i hur validering och bedömning av reell kompetens följs upp och redovisas i Sverige. Bristande uppföljning gör det svårt att redovisa valideringsverksamhetens omfattning och resultat.

Att erbjuda validering är ett villkor för att erhålla det särskilda statsbidraget för regionalt yrkesinriktad vuxenutbildning (yrkesvux) och Skolverket följer därför upp validering inom ramen för yrkesvux. I dagsläget saknas dock en heltäckande uppföljning av den validering som sker inom hela vuxenutbildningen.

Myndigheten för yrkeshögskolan har i uppdrag att återrapportera uppgifter om hur många sökande som har bedömts vara behöriga till utbildning med reell kompetens som grund samt hur många av dessa som har antagits till den sökta utbildningen. Först i årsredovisningen för 2017 har myndigheten kunnat redovisa uppgifterna. Uppgifter om omfattningen av bedömning av reell kompetens för tillgodoräknande saknas.

När det gäller universitet och högskolor finns i dag inte någon samlad uppföljning av lärosätenas bedömning av reell kompetens för varken behörighet eller tillgodoräknande. Universitetskanslersämbetet (UKÄ) är den myndighet som ansvarar för uppföljning av högskolornas verksamhet, inklusive den officiella statistiken på området. Sedan 2017 har UKÄ i uppdrag att i samarbete med Universitets- och högskolerådet utveckla uppföljningen av lärosätenas arbete med bedömning av reell kompetens. Den långsiktiga ambitionen är att uppföljningen ska kunna bli officiell statistik.

Arbetsförmedlingen följer upp genomförda valideringar för arbetssökande på individnivå. Uppföljningen avser upphandlad validering enligt branschmodell eller inom vuxenutbildningen. Förutsättningar finns därmed för mer kvalificerade analyser av effekten för deltagarens chanser att få ett arbete efter att ha genomgått en validering.

Valideringsdelegationen 2015–2019 har i uppdrag att följa och analysera omfattningen och resultatet av validering inom utbildningsväsende och arbetsliv. Delegationen redovisar en samlad uppföljning av omfattningen av validering i den årliga redovisningen. Förslag om fortsatt samlad redovisning

av omfattningen av validering kommer att lämnas i delegationens slutbetänkande i december 2019.

Slutord

Validering förekommer och definieras som framgår ovan på olika sätt inom respektive utbildningsform men även inom arbetslivet. Synen på vad validering är och vilka moment en validering ska innehålla är därmed olika. Valideringsdelegationen 2015–2019 fick därför i augusti 2018 i tilläggsuppdrag att föreslå en övergripande definition för validering som utgår från Europeiska unionens råds rekommendation om validering av icke-formellt och informellt lärande (dir. 2018:101). I tilläggsuppdraget ingår även att analysera och ta ställning till hur den nationella referensramen för kvalifikationer för livslångt lärande (SeQF) kan användas för att stärka samspelet mellan validering och utbildningsinsatser av olika aktörer. Redovisningen av dessa tilläggsuppdrag samt övriga uppdrag kommer delegationen att lämna i sitt slutbetänkande till regeringen i december 2019.